

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ У РИНКОВИХ УМОВАХ

*Т.П.Шаповал, кандидат економічних наук
Миколаївський державний аграрний університет*

Викладено результати аналізу формування кооперативних структур в ринкових умовах. Доповнено класифікацію сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи дають змогу підвищити конкурентоспроможність продукції їх членів-власників.

Ключові слова: *сільськогосподарська кооперація, обслуговуючий кооператив, класифікація, конкурентоспроможність.*

Постановка проблеми. У процесі переходу України до ринкових відносин в агропромисловому комплексі виникло багато дрібних і середніх сільськогосподарських підприємств. У світовій практиці для подолання суперечностей між обмеженими можливостями різноманіття організаційно-правових форм господарювання сільськогосподарських товаровиробників і специфікою функціонування продовольчого ринку масово і тривалий час використовується кооперація. Роль її настільки важлива, що вона вважається для дрібних товаровиробників (насамперед фермерських господарств) одним із факторів виживання в умовах жорсткої ринкової конкуренції.

Стан вивчення проблеми. Проблеми теорії і практики розвитку кооперації в аграрному секторі знайшли відображення в працях вітчизняних науковців: В.Зіновчука, О.Крисального, М.Маліка, А.Молдаван, В.Гончаренка, Ф.Горбоноса та ін. Їх дослідження висвітлюють загальні положення розвитку кооперації. Проте, на сьогодні недостатньо врегульовано питання щодо формування сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, державою не створено сприятливих умов для успішної діяльності кооперативів, зміцнення їх економічної самостійності та підвищення ефективності їх роботи.

Завдання та методика досліджень. Проблеми засад формування сільськогосподарської обслуговуючої кооперації

потребують подальшого поглибленого вивчення. Насамперед, тому, що кооперативи в Україні розвиваються безсистемно, без належної взаємодії різних видів кооперації і взаємної підтримки, що може бути досягнутим завдяки державній політиці, яка повинна бути орієнтована на формування умов, що сприяють створенню і розвитку діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Результати досліджень. Дослідження показали, що обслуговуючий кооператив приваблює селян тим, що об'єднує товаровиробників із однаковими або схожими проблемами, які не хочуть або не можуть користуватися сторонньою допомогою. Своє економічне становище вони намагаються поліпшити шляхом ведення спільної господарської діяльності та захищати себе на ринку від сильніших конкурентних структур. Їм імпонує те, що з усіх існуючих господарських структур – це найбільш демократична, прозора, оптимальна за організацією та витратами на управління структура. Тому шлях об'єднання зусиль товаровиробників з метою зайняти нішу у суміжних із сільськогосподарським виробництвом сферах є необхідністю, оскільки неможливо однаково вдало займатися виробництвом сільськогосподарської продукції та його обслуговуючими сферами. У всіх розвинутих країнах світу виробники звільняються від тягара невиробничих проблем у результаті створення різних форм обслуговуючих підприємств-кооперативів.

Є підстави вважати, що формування саме обслуговуючих кооперативів у сфері переробки, заготівлі і збуту, постачання, сервісного та культурно-побутового обслуговування найближчим часом буде займати важливе значення в аграрному секторі України. Станом на 01.01.2007 р. в Україні було зареєстровано 970 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, із них у сільській місцевості – 698, в середньому на одну область припадає відповідно 39 і 28 одиниць.

Встановлено, що створення і розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів стримується тим, що в цих регіонах достатньою мірою не проводиться просвітницька ро-

бота і спостерігається відмежування державних органів від активного сприяння процесу формування вертикальних кооперативних структур. Характерною рисою наявних кооперативів є їх спеціалізація на обмеженій кількості видів діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні за видами діяльності, од.

Вид діяльності	Роки						2006 р. до 2001р., %
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Переробні	34	35	91	72	77	66	194,1
Заготівельно-збутові	149	151	179	163	149	143	96,0
Сервісні	224	228	314	360	309	277	123,7
Багатофункціональні	267	255	406	446	429	421	157,7
Інші	14	15	71	86	80	63	450,0
Всього	688	684	1061	1127	1044	970	141,0

Як показує аналіз даних таблиці 1, в Україні поки що немає чіткої тенденції до зростання кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Хоча якщо порівнювати з 2001 р., загальна кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні збільшилася, в основному, за рахунок кількості переробних, сервісних, багатофункціональних та інших видів діяльності. Із 970 обслуговуючих кооперативів 43,4% були багатофункціональними. Дрібні сільськогосподарські товаровиробники та фермерські господарства об'єднуються для надання різних видів послуг: постачання матеріально-технічних ресурсів, переробка продукції, збут тощо. Переробкою сільськогосподарської продукції займаються 6,8% кооперативів, 16,7% – постачальницько-збутовою діяльністю, решта (33,1%) – обслуговуванням сільськогосподарських організацій та населення, зокрема – виконанням механізованих робіт для членів кооперативу, ремонтом техніки та споруд, транспортуванням продукції, інформаційним забезпеченням, водопостачанням та ін. Але ще не набули поширення переробні, постачальницькі, механізовані кооперативи та агроторгові доми, які функціонують на кооперативних заса-

дах. У сільській місцевості на початок 2007 р. діяло лише 80 агроторгових домів, 148 виставок-ярмарків, 67 аукціонів живої худоби та 43 кредитні спілки.

Результати досліджень вказують на те, що в Україні кооперативний рух перебуває на початковій стадії розвитку. Концепція обслуговуючого кооперативу, яка закладена у Законі України “Про сільськогосподарську кооперацію” [1], у цілому відповідає логічній і теоретичній основі кооперації. Але, на нашу думку, зазначений Закон не передбачає встановлення моніторингу відповідності кооперативів кооперативним принципам, у результаті чого на практиці досить поширеними є відхилення від них, що дискредитує кооперативну ідею і гальмує її розвиток.

Нами доповнено класифікацію сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у зв'язку з виникненням на практиці їх нових форм (рис.).

До класичних кооперативів можна віднести ті, що засновані на традиційних принципах кооперації. Форми кооперативів, які визначені українським законодавством, відрізняються від класичних тим, що вони не завжди дотримуються фундаментальних принципів кооперації. Так, у процесі діяльності обслуговуючих кооперативів виникла потреба створення агроторгових домів на кооперативних засадах, які створюють реальну конкуренцію приватним посередницьким структурам у сфері переробки і реалізації сільськогосподарської продукції. Діяльність кооперативів при сільських громадах здійснюється для задоволення економічних і соціальних інтересів своїх членів. Членство таких кооперативів в агроторгових домах на кооперативних засадах сприятиме перетворенню дрібних товаровиробників на рівноправних суб'єктів аграрного ринку та дасть змогу підвищити конкурентоспроможність продукції їх членів-власників.

Типи кооперативів можуть бути різними, але всі підприємства повинен об'єднати обслуговуючий кооператив, завданням якого є не лише сприяти виробництву сільськогосподар-

ської продукції, а й дбати про пошук ринку, з тим щоб зиск від продажу мали виробники, а не трейдери. Слід зазначити, що чим більше членів у кооперативі, тим більші обсяги його діяльності.

Рис. Класифікація сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів

Висновки. У результаті проведених досліджень доповнено класифікацію сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. До них віднесено форми, що виникли в практичній діяльності. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи сприяють зміцненню економічного потенціалу і соціального статусу сільськогосподарських товаровиробників, покращенню умов господарювання, створенню стимулів для росту товарної продукції. Через кооператив забезпечується економічних захист кожного його члена і запобігання вилученню доходів із сектора сільськогосподарського виробництва в посередницькі комерційні структури, які з ним не пов'язані.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України „Про сільськогосподарську кооперацію” //Бухгалтерія в сільському господарстві. — 2001. — № 2. — С. 30—36.
2. Основи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації: навч. посібник / [В. В. Зіновчук, Л. В. Молдаван, В. Б. Моссаковський та ін.]; за ред. В. В. Зіновчука. — К.: Вища освіта, 2001. — 464 с.
3. Малік М. Й. Кооперація в сільському господарстві України: стан і перспективи / М. Й. Малік // Економіка АПК. — 2005. — № 12. — С. 3—6.